

Top of the Line

Ambassadeurernas flaggskepp genom åren

Ambassadeurrullarna har sedan introduktionen av grundmodellen Record Ambassadeur 5000 1952 utvecklats till att fylla ett brett spektrum av modeller från budgetvarianter till påkostade rullar med innovativ design – *top of the line*. Från första början – 1952 – var den röda standardmodellen top of the line, och överträffades endast av sig själv när utförandet förbättrades genom ganska blygsamma förändringar under 1950-talet.

Denna nördskrift är en förteckning av dessa toppmodeller, utan större syfte än att tillfredsställa genuina nördskallar. Här ingår inte samlarrullar, d.v.s. utgåvor avsedda för samlande. 5000 de Luxe är ett undantag, eftersom den till skillnad mot senare utgåvor faktiskt var top of the line, och dessutom ännu inget samlarobjekt. Samtliga uppgifter är hämtade ur Napp & Nytt. I tabellen förekommer endast rullar i storlekarna upp till 5000. 6000-modeller med knarr väger i princip tyngre än 5000-modeller utan, men själva utgångspunkten för jämförelserna är just 5000-storleken. I övrigt räknas inte 6000 som mer top of the line än 5000 – även om den under tidiga år var något dyrare – och inte heller vänsterhandsvev eller högre utväxling.

Att avgöra vilken modell som verkligen är toppmodellen är inte alltid helt lätt. Faktorer som påverkar är finessrikedom, utrymme och placering i N & N, graden av nytänkande samt – inte minst – priset. Vissa år har det funnits fler än en toppmodell och andra år har det inte skett någon förändring. Även om spektakulära nykonstruktioner förekommit har dessa inte alltid gällt toppmodellerna. Uppgifterna är i första hand hämtade från N & N, vilken inte alltid är tillförlitlig, och inte komplett.

Den röda 5000-rullen, standardmodellen, har skiftat i utrustning under åren. Främst är det spollagens beskaffenhet som skiftat. Senare modeller har IAR. Vissa år har den saknats i sortimentet, och ibland har den fått heta 5500 p.g.a. högre utväxling. Tabellen visar dock hur priset åkt jo-jo under åren. Även under det stabila 60-talet sjönk priset radikalt. Samma fenomen uppträder hos toppmodellerna. Exempelvis blev Mörrum 3600ZX plötsligt 500:– billigare året efter introduktionen. Uppenbarligen har ABU – jämför nedan – använt priserna för att markera vad som verkligen är toppmodellen.

Tabellens tredje kolumn innefattar utrustning utöver den standard som den gamla röda hade, d.v.s. självcentrerande bronslager, 2-pinnars centrifugalbroms och frikoppling med tryckknapp. De år som saknas i tabellen har samma toppmodell som föregående notering, där den enda skillnaden kan vara priserna. Senare har vissa finesser blivit standard, exempelvis MultiDisc slirbroms och UltraCast spoldesign. Andra av toppmodellernas finesser har återgått till det ursprungliga, såsom centrifugalbroms och synkroniserad revspridare. I och med utvecklingen mot fler och större slirbromslameller har tyvärr den så kallade *soft clicker* försvunnit från rullarna. Näja, Herren tar och Herren giver.

Ett förhållande värt att beakta är att Ambassadeur 5000 när den introducerades 1952 faktiskt inte var så innovativ. Centrifugalbromsen och den frikopplingsbara spolen sedan flera år beprövade koncept från de finare Recordmodellerna, varav några hade kullagerupphängd spolaxel, något som introducerades på Ambassadeur först 1963 i och med 5000 de Luxe. Den första Ambassadeur 5000 kostade 150:– 1953. Samma år sänktes priset på den tidigare topmodellen Record Super 2500 från 160:– till 140:–. Det som ändå gjorde Ambassadeur 5000 till flaggskeppet var att där fanns finesserna – bortsett från kullagren – samlade i en rulle, plus att den var den första modellen med slirbroms – och därmed också backspärr.

Slirbromsen är idag en så väl inarbetad självklarhet att den knappast räknas som en finess. Det är skirbromslamellernas antal, storlek och material det intressanta och som betraktas som

finesser. Man skulle kunna vända på steken och hävda direktdriften hos den senare Ambassadeur 5000D som en finess. Den var betydligt billigare än standardmodellen, men knappast mindre avancerad eller billigare att tillverka, eftersom den innehåller i stort sett samma delar, men har slirningen mellan huvuddrevet och huvuddrevsbussningen istället för mellan veven och huvuddrevet, vilket gör att bakåttvevning, eller plötslig utdragning av linan går trögare beroende på inställning. Senare modeller som har urkopplingbar backhake, exempelvis Ambassadeur 1022, har en betydligt enklare lösning av direktdrivning.

Introduktion i Napp & Nytt	Modell	Finesser ¹	Pris	Jämför förpris ²	Kvot
1953	5000		150	150 ^{3,4}	1,00
1963	5000 de Luxe	2RK, G, FS, RH, LG	479	146	3,29
1967	5000 C	2RK, FS, RH	180	155	1,16
1969	6000 C	2RK, FS, Kn, RH	224	182	1,23
1976	2500 C	LiI, FS, RS, 2RK	405	295	1,37
1977	6600 C	FS, Kn, 2RK, FC, RH	430	295	1,46
1983	Ultra Mag II	Mb, FR, 2RK UC	725	410 ⁵	1,77
1984	Ultra Mag XL	BG, Mb, FR, 2RK UC	895	435	2,06
1985	Ultra Mag XL Plus	BG, AM, FR, 2RK UC, LG, FC	915	475	1,93
1986	5600 FL	AM 2RK, UC, LG, FC, FI	975	575	1,70
1987	1022 FL	BG, AM, FR, 2RK, UC, LG, OFC, FI, ÖR, Kn, Dd, FES	1495	625	2,39
1990	XLT 2 2-Speed	AV, AM, FR, BG, FES, ÖR, FC, Kn, 2RK, LG, UC, FI	1250	698	1,79
1992	Pro Max 2-speed	AV, AM, FR, 6RK, BG, ÖR, FC, FI, UC,	1595	795	2,01
1993	Pro Max 2-speed	MD, AV, AM, FR, 6RK, BG, ÖR, FC, FI, UC, TR	1695	845	2,01
1994	Pro Max 5600	MD, FR, 8RK, FC, UC, TR, IAR, XXX, Kn	1849	999	1,85
1995	SM 3000 C	MC, MD, FR, 6RK, FC, UC, IAR, XXX, BG, ÖR, FI, KR	1899	1199	1,58
1997	SM 5600 C	MD, 6RK, FC, FR, UC, IAR, XXX, Kn	2049	899	2,28
1998	Mörrum 5600 C	MD, 4RK, FC, FR, , IAR, XXX, TR	2495	695	3,59
2003	Eon Pro	PV, MD, 10RK, FR, FC, IAR, XXX, BG	3995	799	5,00
2003	Mörrum IVCB	IVCB, MD, 4RK, FC, FR, IAR, XXX, TR	3995	799	5,00
2004	Mörrum 5600 C	MD, 4RK, FC, FR, IAR, XXX, TR	2799	799	3,50
2006	5600 EXT	CM, 3RK, FR, FC, IAR, XXX, KR, LM	1999	899	2,22
2007	5600 EXT PRO	CM, 6RK, FR, FC, IAR, XXX, KR, LM	2499	999	2,50
2010	Mörrum ZX3600	IVCB, TR, 10HR, CM, FR, FC, IAR, I2S	3999	1399	2,86

1 Se förklaringar av finesserna på sidan 4. Med finesser menas sådan utrustning som är utöver grundmodellen.

2 Jämförpriset avser en standard röd Ambassadeur 5000. Jämför fotnot 5.

3 Priset låg stadigt på 150:- tills 1960 då det sjönk till 120:-.

4 Oms infördes 1960. Den innebar ett påslag på 4,2 % på konsumentpriset. 1969 ersattes omsen av moms som var på 17,65 %. Priserna i N & N är angivna exkl. oms/moms t.o.m. 1970. Tabellen är omräknad till priser inkl. oms resp. moms.

5 Ambassadeur 2000 ersatte här 5000 som återintroducerades 1986.

I tabellen har inte medtagits Revo-modellerna. De har sedan 2015 förlorat sin Ambassadeurstatus. Tidigare hette de Ambassadeur Revo, men numera bara Revo. Riktigt nördiga läsare reagerar måhända även på EXT och EXT PRO (i princip magnetbromsade Mörrum) vilka är tillverkade i Kina (vilket förklarar att de är jämförelsevis billiga), och därför möjligen inte heller borde vara kvalificerade att räknas till flaggskeppen.

1983 kom den första stora innovationen sedan introduktionen 1953, magnetbromsen. Den första versionen hette Ambassadeur Ultra Mag, som dessutom var först ut med Ultra Cast, en nykonstruerad spole där kullagren sitter i spolen och lagrar mot en fast spolaxel.

Den mest finessrika rullen är den svårserverade Ambassadeur 1022 som debuterade 1987. Den kan dock konstateras vara tung, klumpig, plastig och rasslig. Systemen är känsliga och rullen ger ett allmänt experimentellt intryck. Exempelvis är den smord med rullfett som efter några år förvandlas till fast substans som faller samman till pulver vid beröring. Rullen hade dock livstids garanti, vilket kan belysas med att ABU inte längre har reservdelar till den.

Ännu plastigare är dock den Porscheinspirerade ProMax 2-speed, där man faller upp plastkåpan ungefär som motorhuvun på en bil. Dess fräckaste finess är väl den automatiska växeln vilken dock introducerades redan på 70-talet på 10000C, och senare på flera andra modeller.

Pro Max 5600 från 1994 innebär en återgång till de runda rullarna. Med sitt "One-piece"-stativ i aluminium förebådar den Mörrum, och är, trots ett flertal kullager för mycket, en veritabel kastmaskin som dessutom är robust och ger en mycket gedigen känsla. Mörrum 5600C kom 1998 och påminner mycket om Pro Max, men med ett mer ändamålsenligt antal kullager.

Den i särklass dyraste modellen någonsin – bortsett från guldrullarna – är Eon Pro som har planetväxel, vilket är ABU:s största nytänkande sedan slirbromsen som kom 1952. Planetväxeln tillät ett betydligt större slirbromspaket än tidigare – och senare – som dessutom medförde en förenklad inställning av slirbromsen, vilket gav rullen ett oortodoxt utseende, fjärran från de klassiska runda. Genom den fällbara gaveln kan man enkelt ställa in centrifugalbromsen i sex olika lägen. Tyvärr blev Eon Pro alltför dyr att tillverka och till mångas stora sorg gick den bort i förtid. Många betraktar denna som ABU:s bästa konstruktion någonsin.

Nästa flaggskepp var en uppdaterad Mörrum, vars stora finess är IVBC, en ställbar centrifugalbroms. Liksom Pro Max 5600 och Eon Pro lider denna av att ha alldeles för många kullager.

De verkligt innovativa greppen genom åren kan egentligen reduceras till centrifugalbromsen, vilken alltså inte är en "Ambassadeurupppfinning", slirbromsen, magnetbromsen och planetväxeln. Andra finesser, som dock aldrig har förekommit på något av flaggskeppen, är synkroslinring och LineCounter. Detta visar väl att det inte är meningsfullt att samla alla finesser i en enda modell – ändå vad det som gjorde den första Ambassadeuren till flaggskepp. 1022 framstår som ett skräckexempel. Likaledes verkar det knappast höja bruksvärdet att knöla in massor av kullager i rullarna. Ambassadeur Pro Rocket anses ibland vara den bästa rullen, robust, lättservad och långkastande. Ett ideal – och ett tips till ABU:s konstruktörer – vore en sådan med planetväxel och så kallad soft clicker, en klickfunktion som ljuder när huvuddrevet slirar.

När flätlinorna kom på 00-talet visade det sig vara besvärligt att använda flätlina. Därför introducerades 6-pinnars centrifugalbroms på de flesta Ambassadeurmodeller som inte hade magnetbroms. (Eon-modellerna hade dock en 5-pinnarslösning redan 2003.) Detta innebar att de som ville använda flätlina också var hänvisade till nya rullar, något som av många kändes "surt". För att rädda situationen finns numera det så kallade *OT Wheel* som är en liten bricka med sex centrifugalbromsklotschar att snäppa fast på spolen. Denna finns i fem typer och täcker upp i stort sett samtliga varianter av spol- och spoldrivningslösningar som förekommer på de olika Ambassadeurmodellerna från 1952 och 2007 då 6-pinnarsbromsen blev standard på de flesta modeller.

Förklaringar av finesser

AM	AutoMag självjusterande magnetbroms
AV	Automatisk ned- och uppväxling vid förändrad belastning
BG	Bajonettfattad gavel för snabbt spolbyte/Camlock
CM	Carbon Matrix slirbroms
Dd	Urkopplingsbar backspärr (direktdrift)
DS	Dual Stopper, IAR + spärrhake
FC	FastCast tumtangent
FES	Fri extra spole
Fl	Flippingfunktion
FR	Frikopplingsbar revspridare
FS	Förkromat mässingsstativ
G	Vissa delar förgyllda
HR	High Performance kullager, HPCR/HPCR+
IAR	Instant Anti Reverse, backspärrslager
IVCB	Infinitely Variable, Centrifugal Brake
I2S	Infiny II spolsystem
Kn	Knarr
KR	Keramisk Revspridare
LG	Livstids garanti
LiI	Lagrad i innergavlarna
LM	Linjär magnetbroms
Mb	Magnetbroms
MC	Både magnetbroms och centrifugalbroms
MD	MultiDisc slirbroms
OFC	Omställningsbar FastCast/tumtangent
PV	Planetväxel
RH	Huvuddrev av rostfritt stål
RK	Rostfria kullager
TE	Titaniumbelagd evighetsskruv
TR	Titaniumbelagd revspridare
UC	UltraCast spoldesign med fast spolaxel
XXX	TrippleCross linuppläggning
ÖR	Öppen revspridare
6-p	6-pinnars centrifugalbroms